

Indígenes a canvi de petrodòlars

Alguns pobles indígenes de Colòmbia han estat extingits o arraconats a causa de les explotacions petrolieres. Els u'wa, pressionats ara per la multinacional Oxy, s'oposen a les seues actuacions també perquè segons ells, el territori és sagrat i el petroli és la sang de la terra.

A banda de la producció de coca o la violència extrema, Colòmbia té cares menys conegudes, però igualment reals: la de gran productora de petroli i la que permet la liquidació dels pobles indígenes per la submissió als interessos de les grans petrolieres.

Colòmbia, el país on es rebutja el narcotràfic i s'adoren els narcodòlars, és ostatge de dos poders: l'il·legal, el dels narcos, que domina la producció de coca del país; i el legal, el governamental, que ofereix al millor postor les riqueses que amaga el subsòl colombià. Les conseqüències d'aquesta situació afecten i perjudiquen sobretot una part extremadament marginada de la població: les comunitats indígenes. Des de 1995, els 5.000 u'wa que habiten al nord-est del país, entre els departaments de Boyacá, San-

tander, Norte de Santander, Arauca i Casanare, mantenen un combat desigual amb l'estat. En una de les ponències presentades a l'Audiència U'wa por la Vida, celebrada l'estiu de 1996, s'afirma: "Fa cinc-cents anys, els banquers anglesos, alemanys i holandesos van finançar la conquesta dels nostres territoris, i les monarquies de l'època eren els seus agents. Avui l'Oxy, la Shell o la British Petroleum han introduït els seus funcionaris al govern. Ahir es van endur l'or i la vida, ara s'emporten el petroli i ens deixen la mort".

Malgrat que l'extracció petroliera a Colòmbia es remunta a fa més de trenta anys, aquesta activitat s'ha intensificat amb la troballa dels camps de Cusiana i Casanare, considerats els descobriments més importants del continent americà després del de Prudhoe Harbor, a Alaska. Ecopetrol, l'empresa estatal del petroli, ha signat 82 contractes d'associació i 12 més de risc amb diverses companyies privades. La producció diària del país ha augmentat de 430.000 barrils a 556.000, i s'espera que aquesta xifra arribarà fins al milió de ba-

rrils diaris el 1998. De l'explotació de tots aquests recursos, se n'encarreguen les principals multinacionals del negoci: British Petroleum, Triton Energy, Total, Occidental, Lasmo i Amoco, les quals únicament s'han trobat petites pedres a la sabata amb l'oposició de l'Exèrcit d'Alliberament Nacional del capellà aragonès Manuel Pérez (una dels poques guerrilles del món especialitzada a sabotejar els negocis petrolers) i, de manera molt més silenciada, amb la protesta de les comunitats indígenes. Concretament, els u'wa s'han oposat sempre a l'exploració petrolera de les seves terres, en primer lloc perquè en la seva cosmovisió el territori és sagrat i el petroli és la sang de la Terra i, en segon lloc, perquè coneixen l'experiència recent de cinc pobles indígenes i la relació directa que s'estableix a Colòmbia entre les explotacions petroleres i la desaparició del medi i els grups humans que hi habiten (vegeu requadre).

Els u'wa i l'or negre. Els u'wa són una de les 82 poblacions indígenes de Colòmbia. Durant molt temps, eren coneguts en la literatura etnològica amb el nom erroni de *tunebos* (terme propi dels missioners al final de l'època colonial). En el seu procés de recuperació ètnica i cultural, aquest poble ha reivindicat l'autodenominació u'wa, que significa "la gent intel·ligent que sap parlar", i s'ha desfet del peyoratiu *tunebo*. Els u'wa pertanyen a la família lingüística macrotxibtxa i parlen tots la mateixa llengua, l'uw'aka (que significa "l'ànima de la gent"). Preservadors de la cultura ancestral, es consideren els guardians del Món meridional, el planeta Terra, i dansen i canten per mantenir l'equilibri espiritual i ecològic de la naturalesa.

L'any 1992 el govern colombià, mitjançant la companyia estatal Ecopetrol, va signar un contracte d'associació per un període de 28 anys amb l'Occidental de Colòmbia, Inc., filial de la multinacional nord-americana Occidental Petroleum Company. El projecte preveia explorar la zona del Bloc Sa-

Ètnies que reculen a cops d'extracció

—Els iariguís de la regió del Carare-Opón van extingir-se durant les primeres dècades d'aquest segle per l'acció de la Tropical Oil Company.

—A la Serranía del Perijá, els motilons-barí es van haver de posar en peu de guerra enfront de les petroleres.

—A Arauca, els guahibos han estat arraconats en reserves minúscules i degradats a la condició de captaires a la capital petrolera.

—Els barí del Catatumbo no s'han pogut recuperar encara de la desestructuració cultural causada per la Mobil-Colpet, després de dècades d'extraccions al seu territori.

—Els kofan del Putumayo han estat víctimes, des de la dècada dels seixanta, del robatori sistemàtic de terres que han passat a mans de la Texas Petroleum Company (es calcula que ja han perdut el 80,2% del territori).

—Els sàlives d'Orocúé es troben confinats en terres miserables des que la companyia Occidental aparegué al seu territori a la fi dels setanta.

—En la dècada dels noranta, en poc temps de contacte amb els treballs d'Ecopetrol (per causa de Fronteras de Exploración Colombiana), els nukak del Guaviare van estar a punt de desaparèixer.

—El 1995 el govern colombià lliura el destí dels u'wa a mans de l'Oxy. **A. B. / M. C.**

Protesta en línia:

http://www.ran.org/ran/info_center/aa/uwa.html

moré, formada per 209.000 hectàrees dels departaments d'Arauca, Boyacá i Norte de Santander, un 25% de les quals es troben en el territori on habiten les 17 comunitats u'wa.

La resposta u'wa a les pretensions del govern i de l'Oxy, des de bon principi, va anar en dos sentits: d'una banda, recuperant una antiga llei sagrada de la seva pròpia ecosofia i ja posada en pràctica durant la colonització espanyola, van llançar l'amenaça que, si les intencions de l'Oxy s'acabaven imponent, optarien pel suïcidi col·lectiu. Per al poble u'wa, però, aquesta decisió és una arma de doble tall, ja que parlar massa de la mort equival a reclamar-la i ells, sens dubte, volen viure. Així ho van demostrar, d'altra banda, amb la celebració de l'Audiència U'wa por la Vida (1996), en què van reunir al seu territori congressistes de la República, delegats de diverses institucions independents i representants de 37 grups ètnics del país. En l'acte es va posar en relleu la necessitat urgent d'accelerar la creació d'un Resguardo Único U'wa, que englobi les tres reserves (*resguardos*) actuals de què dispo-

sen i la resta de terres que habiten, però de les quals no tenen la titularitat. La consecució del *resguardo* seria, per als u'wa, un primer pas per aturar les ambicions territorials de les macrocompanyies petroleres i dels seus *encomenderos*, les institucions governamentals.

Batalles judicials i mediàtiques. La Llei de 1993 sobre medi ambient preveu que els projectes petrolers han d'obtenir una llicència ambiental prèvia i, alhora, la Constitució colombiana de 1991 obliga el govern a consultar les comunitats implicades per aquests plans abans de concedir cap permís, amb l'objectiu de protegir la integritat cultural, social i econòmica de les ètnies. Tot i les disposicions legals, la magra situació de Colòmbia (un país ofegat pel deute extern) empeny sovint a creure que es poden sacrificar indígenes per un gratat de petrodòlars.

De tota manera, el Ministeri de Medi Ambient va convocar a principi de 1996 una consulta amb els delegats u'wa en què es van definir els plantejaments radicalment oposats dels uns i dels altres. En un estil que recorda aquell missat-

ARXIU / EFE

Ernesto Samper, president de Colòmbia. El govern ofeix al millor postor les riqueses del subsòl del país.

ge del Gran Cabdill Seattle l'any 1855 al president dels Estats Units, els u'wa van reclamar que "no es pot vendre el petroli, no es pot vendre la Mare Terra, no es pot vendre el Pare Lluna. No es pot negociar això. No volem ni podem negociar-ho". En un gest de bones intencions, el Ministeri de Medi Ambient va emplaçar els indígenes a una nova reunió per rediscutir el conflicte. Però, unilateralment, dies abans de la convocatòria el govern feia oficial l'expedició de l'autorització a l'Oxy.

Trenta-set dies d'ocupació de la seu de la Conferència Episcopal Colombiana i una vintena de manifestacions durant l'estiu del 1996 van ser la resposta indígena a l'anticipació del govern. La mobilització es va dissoldre quan la república va dictar el decret 1.397, que obligava a "concertar" qualsevol operació en terra indígena amb les seves comunitats i disposava la suspensió de tota llicència am-

biental si n'amenaçava la integritat.

Amb les protestes al carrer aturades, la lluita dels u'wa va traslladar-se al marc judicial per apuntalar legalment la seva situació. De la seva banda, l'Oxy ni es plantejava l'acceptació del decret i, al govern, s'esquerdava la unanimitat quan el ministre de Mines, Rodrigo Villamizar, va alinear-se amb els interessos petrolers. La demanda de tutela judicial dels u'wa va ser acceptada pel Tribunal Superior de Cundinamarca, però va ser revocada pel Tribunal Suprem i pel Tribunal Constitucional, els quals van concedir-los el dret a participar en decisions que els afectessin, però els va negar el dret a la integritat cultural, social i econòmica. Amb el nou panorama legal, el govern quedava exempt d'obligacions, el ministre de Mines podia preparar la derogació del decret 1.397 i el consell d'estat tornava a validar el permís ambiental d'exploració i explotació.

Paral·lelament, l'Oxy ja havia aprofitat el temps per guanyar-se els mitjans de comunicació amb una campanya per legitimar la penetració en territori u'wa. La multinacional californiana va aconseguir el suport de destacats columnistes, per als quals l'interès nacional es basava només en l'explotació dels recursos naturals i no en el respecte de la diversitat ètnica, i titllaven l'oposició indígena de "manipulació de la guerrilla".

Amb tot, la nova i fins ara definitiva autorització va rebre els aplaudiments de la companyia i del ministre de Mines, que van allargar la mà -ara sí- als u'wa per consultar-los sense la presència d'"actors estranys". El president de l'Oxy, Stephen Newton, va convidar els indígenes a fer-se càrrec de la situació: l'empresa no podia perdre els 12 milions de dòlars que havia invertit al Bloc Samoré. El ministre Rodrigo Villamizar va oferir la participació dels indígenes en els beneficis que cobra l'estat per l'explotació. Però, per als u'wa, la terra no és negociable. *La muerte està echada.*

Albert Balanzà / Martí Crespo

fundació
BANCAIXA

**Del 12 al 18
de gener**

AGENDA

13 Dimarts *Mediambientals*

Cicle: Arquitectura, Urbanismo y Medio Ambiente.

"De la Barcelona de Cerdà a la ciutat sense cotxes: Reflexions i propostes".

Enric Tello. Professor de la Universitat de Barcelona. Membre de Barcelona estalvia energia.

Sala Sorolla a les 19'30 hores.

14 Dimecres *Conferència*

Cicle: La expulsión de los moriscos del Reino de Valencia.

"Los moriscos fuera de España y sus escritos".

Gerard A. Wieggers. Universitat de Leiden, Holanda.

Sala Sorolla a les 19'30 hores.

15 Dijous *Taula Redona*

Cicle: Solidaridad y Respuestas Sociales.

Día Internacional de la no violència.

Centre Valencià del Voluntariat a les 19'30 hores.

Sala d'Exposicions

"La expulsión de los moriscos del Reino de Valencia".

Fins al 8 de febrer.

CENTRE CULTURAL
Plaça de Toloà, 23. Tel. 387 88 84. València